

staat voor Democratisch Socialisten 1970.

Het jaartal slaat op het jaar van de oprichting van onze partij. Sindsdien zijn we niet blijven stilstaan. Maar dat jaartal maakt nu eenmaal deel uit van onze naam. En een goeie naam moet je nooit weggooien. Vandaar. Dat we ons democratisch noemen heeft te maken met onze overtuiging, dat iedereen moet kunnen meebeslissen over zijn eigen leefomstandigheden en over zijn eigen werksituatie. We houden niet van dwang. Dat we ons socialistisch noemen heeft te maken met onze overtuiging, dat we de achterblijvers in de maatschappij niet alleen mogen laten. Misschien dat we beter zouden kunnen spreken van sociaal zijn. Socialistisch heeft in ons land misschien teveel de klank gekregen van links zijn en alles van links goedkeuren.

Wat wil DS'70 nu?

Dat hebben we proberen vast te leggen in een uitvoerig programma. Dat programma kan iedereen krijgen. Maar het is eerlijk gezegd nogal een lang verhaal. Daarom willen we hier in het kort uitleggen wat voor mensen in DS'70 samenwerken.

Wij zijn mensen, die geloven in vrijheid. En die vrijheid willen beschermen. Wij zijn mensen, die geloven in solidariteit. Die de zwakken in onze samenleving willen helpen. Maar wij zijn ook mensen, die helder willen blijven denken. Wij zijn vatbaar voor rede. En we begrijpen maar al te goed, dat onze wensen ook aan beperkingen gebonden dienen te worden. Wij zijn voor vrijheid. De staat is niet almachtig, vinden wij. Achtergebleven groepen moeten ook kansen krijgen om vrij te leven. Iedereen moet zoveel mogelijk zijn eigen geld kunnen besteden zoals hij wil. De overheid moet niet alles afpakken in de vorm van belasting. Buitenlandse legers willen we graag buiten de deur houden. Maar die vrijheid van ons houdt niet in, dat iedereen nu maar kan doen wat hij wil. We zijn tegen iedereen, die denkt de wet maar aan zijn laars te kunnen lappen. We zijn tegen het recht van de sterkste. Wij willen solidair zijn. Dat wil zeggen, dat we begrip hebben voor de moeilijkheden van mensen, die hun eigen problemen niet kunnen oplossen. En we willen hen daarbij helpen. We denken daarbij aan de mindervaliden, de bejaarden, de zieken, de werklozen, de mensen met de lage inkomens. En zeker bedoelen we ook de arme landen. Maar die solidariteit houdt niet in, dat we met geld alles willen afkopen. Ook hier streven we redelijkheid na. Misbruik van de sociale wetten willen we voorkomen. En liever helpen we de mensen om zichzelf te helpen, dan dat we ze voortdurend blijven helpen alsof ze zelf niks zouden kunnen. We hebben geprobeerd om onze mentaliteit in enkele woorden te vangen. Dat valt natuurlijk niet mee. Maar als u kernwoorden wilt, dan zijn die voor ons: vrijheid en solidariteit. En vooral ook redelijkheid. En voegt u daar gerust bij eerlijkheid en billijkheid. Maar dat is een oordeel wat we misschien beter ook aan u kunnen overlaten.

250/26

Ons programma - we zeiden het al - is uitvoerig. Er zouden makkelijk drie krantenpagina's mee gevuld kunnen worden. Daarom noemen we hier zomaar wat hoofdpunten:

- . Verlaging van de loon-en inkomstenbelasting
- . Misbruik van de sociale wetgeving tegen gaan
- . Geen ontwikkelingshulp aan landen die de democratie bedreigen
- . Kleinere klassen in kleuter-en lagere scholen
- . Betere controle op uitgaven voor radio en t.v.
- . Meer inspraak voor de werknemers
- . Meerderjarigheid op 18jarige leeftijd
- . Nederland blijft in de Navo en houdt zijn leger op peil
- . De overheid waakt tegen misleidende reclame
- . Stimuleren van de wijkverpleging

Om ons goed te kennen zou u alles moeten lezen. Dat u daar misschien geen tijd voor heeft, kunnen we begrijpen. Maar onthoudt u dan in ieder geval: DS'70, de partij van Drees, staat voor vrijheid en solidariteit in redelijkheid.

H. Staneke, voorzitter

R. Nijhof, secretaris van het hoofdbestuur DS'70

Ontwerp

VERKIEZINGS PROGRAMMA 1977

DOCUMENTATIECENTRUM
NEDERLANDSE POLITIEKE
PARTIJEN

Vrijheid en solidariteit: in redelijkheid

Inhoud

Inleiding

I. Inrichten van de samenleving	4
1. Democratie in staat en onderneming	
2. Bestuurlijke verbetering	
3. Emancipatie	
4. Justitie	
5. Massamedia	
II. Samen werken en samen delen	5
6. Economische zaken	
7. Werkloosheidsbestrijding	
8. Landbouw en visserij	
9. Verkeer en vervoer	
10. Financiën en inflatiebestrijding	
11. Beleid inzake inkomen en vermogen	
12. Sociale voorzieningen	
III. Zorg voor de toekomst	9
13. Onderwijs	
14. Wetenschapsbeleid	
15. Ruimtelijke ordening	
16. Milieuhygiëne	
17. Energiebeleid	
18. Bevolkingsbeleid	
IV. Aandacht voor de mens	12
19. Welzijnszorg	
20. Volksgezondheid	
21. Volkshuisvesting	
22. Consumentenbeleid	
23. Kunst	
24. Recreatie en sport	
V. Verantwoordelijkheid voor de wereld	14
25. Buitenlands beleid	
26. Ontwikkelingssamenwerking	
27. Nederlandse Antillen en de Republiek Suriname	
28. Defensie	

BIBLIOTHEEK RU GRONINGEN

2612 3071

Vrijheid en solidariteit: in redelijkheid

Verkiezingsprogramma 1977 van DS'70

Inleiding

Het staatsbestel is omvangrijk en ingewikkeld. Daarom moet een verkiezingsprogramma ook vrij uitgebreid zijn, want een ieder, die in het bijzonder in een bepaald onderdeel van het regeringsbeleid belangstelt, moet kunnen zien, welk standpunt DS'70 daarbij inneemt. Maar daardoor loopt iemand met meer algemene belangstelling het gevaar, bij het lezen van het programma door de bomen het bos niet meer te zien of m.a.w. de beginselen, waar DS'70 voor stáát, onvoldoende te ontdekken.

Deze inleiding is bedoeld om dit bezwaar enigszins op te heffen.

De beginselen, waardoor DS'70 zich wil laten leiden, zijn reeds uitgedrukt in de titel van dit programma.

Dit moge hieronder kort (en dus uiteraard niet volledig) worden toegelicht.

DS'70 wil:

Vrijheid

d.w.z. de persoonlijke vrijheid, zoals deze slechts in een democratie kan bestaan, hetgeen insluit:

- emancipatie van (nog) achtergebleven groepen;
- afwijzen van staatsalmacht;
- een inkomensbeleid, dat de nadruk legt op een zo groot mogelijke bestedingsvrijheid voor de individuele burger („baas in eigen beurs”) boven overheidsbetutteling (subsidies i.p.v. directe inkomensoverdrachten).

en ook de nationale vrijheid, hetgeen insluit:

- voldoende afweer tegen machtsstreven van totalitaire staten, die hun wijze van leven ook aan anderen willen opdringen.

maar: ...*in redelijkheid*, dus geen anarchistische vrijheid, want „de ware vrijheid luistert naar de wetten” (Jacques Perk) en het recht moet worden gehandhaafd.

Solidariteit

- nationaal, in het bijzonder met de sociaal-zwakken, zoals minder validen, bejaarden, zieken, werklozen en laag-betaalden;
- internationaal, in het kader van de ontwikkelingssamenwerking met de derde wereld.

maar: ...*in redelijkheid*, dus doelbewust optreden tegen alle soorten van misbruik van sociale voorzieningen en liever helpen door middelen te bieden om zichzelf te helpen dan door permanente giften.

Redelijkheid

hetgeen ook betekent, dat wat het zwaarst is, het zwaarst moet wegen, en dat de meeste aandacht en middelen moeten worden besteed aan de maatregelen, die voor ons welzijn het allerbelangrijkst zijn. Als zodanig ziet DS'70 — naast wat hiervoor al is genoemd — in dit tijdperk ook:

- op korte termijn: het stoppen van de inflatie en het terugdringen van de werkloosheid;
- op middellange termijn: het leefbaar houden van Nederland door te zorgen voor een goed milieu en goede ruimtelijke ordening alsmede een verstandige bevolkingspolitiek.

I. Inrichten van de samenleving

1. Democratie in staat en onderneming

DS'70 wil verdediging en bevordering van de werkelijke waarden van de democratie, zowel in de staat als in de samenleving. Eerbiediging van de rechten van de mens dient voorop te staan, hetgeen slechts mogelijk is als het recht heerst en verdraagzaamheid in de onderlinge betrekkingen voldoende tot uiting komt. In de staat behoeven de bestuurders op alle niveaus het vertrouwen van de gekozen vertegenwoordigers van de bestuurden, waarbij laatstgenoemden de voortdurende mogelijkheid moeten hebben tot het verkrijgen van informatie, het uiten van hun inzichten en het propageren van hun wensen inzake het te voeren beleid.

Dit betekent:

A. In de staat

- a. Op democratische wijze tot stand gekomen wetten dienen te worden nageleefd;
- b. Aan onwettige acties of intimidatie mag niet worden toegegeven;
- c. Democratische vormen van inspraak worden nog verder ontwikkeld, echter, met behoud van voldoende besluitvaardigheid in het bestuur;
- d. Met gerechtvaardigde belangen van minderheden wordt bij de besluitvorming zoveel mogelijk rekening gehouden;
- e. In een sterk geschakeerde bevolking is de bereidheid van een partij tot samenwerking met andere democratische partijen een levensnoodzaak voor de democratie; polarisatie wordt daarom afgewezen.

B. In de onderneming

- a. De medezeggenschap en de medeverantwoordelijkheid van de werknemers in de bedrijven worden vergroot;
- b. In de raden van commissarissen van ondernemingen wordt 1/3 van het aantal door de werknemers gekozen;
- c. De ondernemingsraad dient te blijven en de ondernemingsleiding dient er deel van te blijven uitmaken. De voorzitter wordt gekozen door de leden van de raad;
- d. Slechts bij hoge uitzondering en slechts op grond van zwaarwegende redenen mag de ondernemingsleiding het verschaffen van informatie aan de ondernemingsraad weigeren;
- e. De publikatieplicht, die voor naamloze vennootschappen geldt, wordt uitgebreid, zodat bedrijven van voldoende grootte onder andere vennootschapsvormen er ook aan moeten voldoen;
- f. In een pluriforme samenleving past een gemengde economische structuur met naast elkaar ondernemingen volgens het kapitalistische en coöperatieve model, bedrijven met arbeiderszelfbestuur en overheidsbedrijven.

2. Bestuurlijke verbetering

DS'70 wil, dat de democratie goed functioneert; daartoe dient het bestuur aan hoge eisen van doeltreffendheid en doorzichtigheid te voldoen. Aan zichzelf overgelaten zal een bestuursstructuur veelal steeds ingewikkelder worden. Naar verbetering hiervan en naar vereenvoudiging van bestuurlijke procedures moet voortvarend en volhardend worden gestreefd.

Dit brengt mede:

- a. Een gedegen zakelijke bestudering van de optimale departementale indelingen, van de interdepartementale taakverdeling en -coördinatie moet vóór de volgende verkiezing leiden tot het vooraf vaststellen van een doeltreffende regeringsstructuur. Deze mag niet achteraf bij de kabinetsformatie worden veranderd terwille van partijbelangen;
- b. Voor de Tweede Kamer wordt een kiesdrempel ingevoerd van 3% (anders wordt een fractie te klein om over voldoende breedte aan het parlementaire werk deel te nemen, terwijl voor „getuigen” andere wegen openstaan dan via het lidmaatschap van het parlement);
- c. Bij de reorganisatie binnenlands bestuur mag geen vierde bestuurslaag worden ingevoerd. Een beperkte vergroting van het aantal provincies komt in aanmerking, maar opdat de afstand bestuurder - burger zo klein mogelijk blijft wordt een groot aantal „provincies nieuwe stijl”, die taken aan de gemeenten onttrekken, afgewezen;
- d. De benoeming van commissarissen der Koningin en van burgemeesters blijft geschieden door de Kroon;
- e. Gemeenten en provincies moeten verplicht en in staat zijn om nut en kosten van hun verschillende taken zelfstandig af te wegen; de financiële verhouding met het Rijk moet daarop worden afgestemd;
- f. Het subsidiestelsel wordt vereenvoudigd, waardoor subsidies in de regel alleen door één overheidsorgaan worden verstrekt en in elk geval de beslissing over de subsidie slechts op één plaats behoeft te worden genomen;
- g. Voor gebieden, waar rekening moet worden gehouden met rampen (b.v. van industriële of waterstaatkundige aard) wordt een „noodbrigade” opgericht, waaraan alle betrokken gemeenten, dienstverlenende instanties en organisaties deelnemen. Voor het in actie komen wordt een draaiboek opgesteld, dat ter goedkeuring wordt voorgelegd aan het provinciale en landsbestuur. De betrokken inwoners dienen hierover te worden voorgelicht;
- h. Voor een optimale beheersing van het verkeers- en vervoersproces in Nederland dienen de taken en beslissingsbevoegdheden van de Ministeries Verkeer en Waterstaat enerzijds en Economische Zaken anderzijds op dit gebied te worden herzien.

3. Emancipatie

DS'70 wil, dat zoveel mogelijk mensen hun democratische rechten en vrijheden kunnen beleven en dat de overheid aandacht moet wijden aan groepen, die in dit opzicht in het wettelijk bestel of in het cultuurpatroon (nog) onvoldoende tot hun recht komen.

Dit betekent o.a.:

- a. De meerderjarigheidsgrens wordt verlaagd tot 18 jaar, terwijl voor minderjarigen wettelijk een geïndelijk groeiende zeggenschap over hun eigen leven wordt verwezenlijkt;
- b. Man en vrouw dienen gelijke rechten te hebben; op korte termijn dient te worden nagegaan, welke wettelijke bepalingen hiermede in strijd zijn en hoe daarin verbetering kan worden gebracht;
- c. Voor de overheid zijn alle meerderjarige vrouwen mevrouw (zoals alle mannen meneer zijn). Zowel in de opleiding als in de beroepsuitoefening moet de vrouw gelijke kansen hebben als de man; de overheid geeft hierbij het voorbeeld;
- d. Naast de vele echtparen, die het traditionele rollenpatroon handhaven, zijn er thans ook, die dit op maatschappelijk en economisch terrein willen doorbreken. De overheid dient daartoe mogelijkheden te openen door in haar diensten deeltaken voor gehuwde vrouwen en tweelingbanen in te stellen en te bevorderen dat andere werkgevers haar voorbeeld volgen. Bij de sociale verzekering wordt onderzocht in hoeverre „rolwisseling” mogelijk gemaakt kan en moet worden;
- e. Bestudeerd wordt hoe men op langere termijn de wetgeving zo kan inrichten, dat deze meer uitgaat van de individuele mens en minder van het echtpaar, zeker als dit zonder kinderen is. Uiteraard dienen daarbij economische schokken of sociale misstanden te worden vermeden.

4. Justitie

DS'70 beseft, dat de democratie een rechtsorde behoeft, die humaan is, maar de burger op straat en thuis de veiligheid biedt zonder welke van welzijn geen sprake is. Een weloverwogen, duidelijk beleid op het gebied van de preventie, opsporing en bestrijding van de misdaad, gebaseerd op een tijdig aan nieuwe omstandigheden aan-

gepaste wetgeving moet de oorzaken van de bestaande gevoelens van onveiligheid in de samenleving zoveel mogelijk wegnemen.

Dit brengt mede:

- a. Het politie-apparaat wordt uitgebreid en beter toegerust, terwijl de organisatie wordt verbeterd door één Nederlands politiekorps te vormen, bestaande uit territoriale eenheden met een aantal landelijke diensten;
- b. Met kracht wordt opgetreden tegen onwettige acties;
- c. Het overheidsapparaat zij optimaal voorbereid op het voorkomen, bestrijden en bestraffen van terreuracties;
- d. Ernstige gevolgen van alcohol- en druggebruik vragen — behalve om medisch-sociale maatregelen — ook om een aanpak in de juridische sfeer. De handel in drugs moet met kracht worden bestreden;
- e. De kindbescherming dient zodanig te worden toegerust dat zij in staat is jongeren met ernstige problemen daadwerkelijk te helpen door deskundige hulp en begeleiding. Tezamen met de particuliere kindbescherming dient een beleidsplan voor de komende jaren te worden opgesteld.

5. Massamedia

DS'70 beseft dat het voor de democratie van levensbelang is, dat de bevolking een goede voorlichting krijgt door een vrije pers, radio en televisie van voldoende verscheidenheid. De overheid dient hiervoor goede mogelijkheden te scheppen, maar zonder directe beïnvloeding.

Dit brengt mede:

- a. Voor dagbladen en periodieken geldt het lage B.T.W.-tarief van 4%;
- b. Geen perssubsidie;
- c. Geen verdere uitbreiding van de STER-reclame;
- d. Ruimte voor regionale en plaatselijke omroepen; een nauwgezet volgen van de ontwikkeling van de kabeltelevisie;
- e. Betere controle op de efficiëntie van de bestedingen bij radio en televisie, opdat kijk- en luistergeld niet ten onrechte worden verhoogd;
- f. De taak van de N.O.S. wordt beperkt tot centrale technische dienstverlening tegen kostprijs aan de omroepgebruikers; incl. het beheer van de studio's en verdere hulpmiddelen.

II. Samen werken en samen delen

6. Economische Zaken

DS'70 wil, dat bij het samen werken de overheid regelend en stimulerend optreedt alsmede een gezonde economie bevordert. Tot deze taak behoort het herstellen van het vertrouwen in het bedrijfsklimaat in Nederland en het streven naar een volledige en verantwoord over het land gespreide werkgelegenheid.

Dit betekent:

A. Algemeen

- a. Voor een gezonde economische ontwikkeling is in Nederland op het ogenblik bestrijding van de inflatie van beslissend belang;
- b. Om de hoge kosten van een verantwoord beheer van het milieu te kunnen dragen en een te groot beroep

op de schaarse grondstoffen en energiebronnen te voorkomen, zal men aan de groei van de consumptie grenzen moeten stellen, al betekent dit niet, dat de zgn. „nulgroei-doctrine” (volgens welke de welvaart in Nederland geheel niet meer mag stijgen) moet worden aanvaard.

B. Bedrijfsleven

- a. Teneinde te komen tot een doorbreking van de ongunstige ontwikkeling van de laatste jaren zal — naast maatregelen om het vertrouwen in het bedrijfsklimaat in Nederland te herstellen — ook rechtstreekse stimulering van bedrijfsinvesteringen noodzakelijk zijn, o.a. door zo spoedig mogelijk verlagen van de vennootschapsbelasting, verbeteren van de geldende fiscale investeringsfaciliteiten en het beëindigen van experimenten op het gebied van gemeentelijk sociaal vestigingsbeleid;
- b. Stroomlijning en daardoor verkorting van de vergunningenprocedure verdient grote aandacht. Door betere en tijdige voorlichting omtrent het belang van vestiging van nieuwe projecten zal vertraging van de vergunningsverlening door het streven van veronturste individuen en groepen in mindere mate optreden dan thans het geval is;
- c. De Nederlandse markt is een onderdeel van de Europese markt zodat de Europese samenwerking in het Nederlandse regeringsbeleid met kracht dient te worden bevorderd;
- d. Essentieel voor het economisch beleid in de komende regeringsperiode moet zijn het zekerstellen van de bestaansmogelijkheid van de zelfstandige ondernemers. De waarde van goedgeleide en in zichzelf gezonde bedrijven en ondernemingen is groot en de expansie van zulke bedrijven en ondernemingen moet worden bevorderd. Bij een goed financieel-economisch beleid zullen veel meer bedrijven dan thans rendabel kunnen zijn;
- e. Bedrijven, die ongezond zijn, dienen hun bestaan niet door subsidies kunstmatig gerekt te zien.

C. Midden- en Kleinbedrijf

- a. De voortdurende stijging van de belasting- en premiedruk vormt een ernstige bedreiging voor de bestaansmogelijkheden van het als regel arbeidsintensieve midden- en kleinbedrijf. Door verlaging van belastingen, mogelijk door verlaging van de overheids-uitgaven en door besparingen bij de sociale voorzieningen kunnen voor het midden- en kleinbedrijf gunstiger voorwaarden ontstaan;
- b. De invoering van een algemene volksverzekering voor de zware geneeskundige risico's is gewenst;
- c. Aan winkels en ambachtelijke bedrijven in saneringswijken van stad of dorp moet deskundige voorlichting worden gegeven over mogelijke voortzetting van het bedrijf met verstrekking van vervangende bedrijfsruimte en/of een redelijke schadevergoeding;
- d. Er moeten geen vergunningen worden verleend voor de vestiging van zgn. „weilandwinkels”, zowel omdat de vestiging van deze winkels de nekslag voor het midden- en kleinbedrijf kan betekenen als omdat ze een inbreuk vormen op het landelijk schoon en de verkeersproblemen vergroten;

- e. Ondernemers dienen binnen redelijke grenzen en tot een door de wet bepaald maximum aantal uren zelf te mogen bepalen op welke uren zij hun zaken open willen stellen;
- f. In de agrarische sector dienen enkele noodzakelijke maatregelen te worden genomen. Zo moeten kapitaalsmogelijkheden worden geschapen voor aan moderne eisen aangepaste levenskrachtige boeren-bedrijven teneinde versnippering door bijvoorbeeld vererving te voorkomen.

7. Werkloosheidsbestrijding

DS'70 ziet het samen werken niet alleen als een plicht, maar ook als een recht voor ieder, die daartoe in staat is en zij acht werkloosheid een ramp voor de betrokkenen en hun gezinsleden. DS'70 wil daarom krachtige maatregelen tot bestrijding van de werkloosheid, die in Nederland tot een onnodig hoog en onaanvaardbaar peil is gestegen. Naast de hiervoor al aangegeven punten tot het gezondmaken van de economie en het bestrijden van de inflatie betekent dit:

- a. De bouwactiviteit wordt bevorderd, o.a. door de aanleg van spoorlijnen, de Hemtunnel en de bouw van parkeergarages ter verlichting van de parkeerproblemen;
- b. Zwaar en vuil werk moet beter worden beloond, waardoor dit werk voor Nederlanders aantrekkelijker wordt. De thans nog bestaande zuigkracht op buitenlandse arbeiders dient te worden verminderd;
- c. De werkgelegenheid wordt beter gespreid door handhaving van de selectieve investeringsregeling en bevordering van industrievestiging in streken, waar de werkgelegenheid het ongunstigst is;
- d. In de wetgeving wordt het begrip „passende arbeid” verruimd. De mobiliteit van de beroepsbevolking, zowel naar de aard van het beroep als naar de woonplaats, wordt bevorderd; en wel te sterker naarmate de werkloosheid langer duurt en de kans om in het eigen beroep weer aan de slag te komen, kleiner is;
- e. Voor hen, die in het eigen beroep geen werk kunnen vinden, worden ruime mogelijkheden voor omscholing geschapen, terwijl zo nodig loonsuppleties worden verstrekt als zij wel ander, maar minder betaald werk willen aanvaarden;
- f. De gewestelijke arbeidsbureaus zullen actiever moeten worden bij het tot elkaar brengen van werkgevers en werkzoekenden;
- g. Aan opleidingen tot weinig toekomstbiedende beroepen worden minder subsidies toegekend;
- h. Bij de ontwikkelingshulp wordt meer aandacht gegeven aan de economische factor, t.w. de inschakeling van Nederlandse bedrijven en Nederlandse werkkrachten.

8. Landbouw en visserij

DS'70 beseft dat de landbouwproblematiek bijzondere aandacht van de overheid vereist omdat hierbij het streven naar economische gezondheid is vervlochten met

sociale rechtvaardigheid en het behoud van een aantrekkelijk landschap.

Dit brengt mede:

A. Landbouw

- a. Het huidige landbouwbeleid van de E.E.G. voldoet niet aan de eisen en moet zodanig worden omgebogen, dat de blijvende beschermende maatregelen, die thans voor de landbouw gelden, geleidelijk worden afgeschaft. Uiteraard moeten dan regelingen worden ingevoerd die de agrarische ondernemers, die hierdoor in moeilijkheden zouden komen, een redelijk inkomen waarborgen; de structurele aanpassing van de bedrijfstak dient daarbij voorop te staan;
- b. Beperking van het ruilverkavelingsprogramma tot ten hoogste 30.000 HA per jaar is gewenst. De rente op de voor-gefinancierde bedragen dient te worden verhoogd;
- c. Veeteelt en akkerbouw zonder of met minder gebruik van chemische middelen verdient ernstige bestudering en dienen naar gelang van de resultaten van deze studie te worden aangemoedigd. De overheid moet steun geven aan de instandhouding van bosbouw en bijdragen geven opdat de particuliere bossen geen gevaar lopen door verwaarlozing te verdwijnen. Een bos, dat niet door de eigenaar kan worden onderhouden moet door de overheid worden overgenomen.

B. Visserij

- a. In het kader van de visvangstbeperking dient op Europees niveau te worden overlegd over de herstructurering van de Europese en daarmee ook de Nederlandse vissersvloot. Daarbij moet worden voorkomen, dat de Nederlandse vissers worden gedupeerd door op de resultaten van het overleg vooruit te lopen;
- b. Vissers die door de vangstbeperking worden gedwongen om hun beroep op te geven of het aantal schepen van hun vloot te beperken dienen door de overheid financieel te worden gesteund;
- c. Internationaal gemaakte afspraken over vangstbeperking dienen te worden nageleefd. Controle door een daartoe te stichten internationaal controle-apparaat verdient de voorkeur.

9. Verkeer en Vervoer

DS'70 ziet het verkeer en vervoer als een belangrijke factor in het economische en sociale leven. Zij wil op dit gebied een duidelijk beleid, dat rekening houdt met het ruimtegebrek en is gericht op het tegengaan en terugdringen van verkeersongelukken, geluidshinder, luchtverontreiniging en risico bij het vervoer van gevaarlijke stoffen.

Dit leidt tot:

A. Vervoer te land

- a. Een betere ruimtelijke ordening, waardoor een gunstige menging plaatsvindt van wonen, werken, winkelen en recreatie en dientengevolge de vervoersbehoefte afneemt;

- b. Grote aandacht voor voorzieningen ten behoeve van fietsers en voetgangers, vooral in de binnensteden, bossen en landschapsparken;
- c. Een zo beperkt mogelijke aantasting van het landschap en binnensteden bij de aanleg van nieuwe verkeersvoorzieningen;
- d. Bevordering van het openbaar vervoer vooral in en tussen de grotere bevolkingsagglomeraties;
- e. Het afwegen op welke wijze gemeenschapsgelden in deze het beste kunnen worden besteed (één nationale vervoerrekening voor alle vormen van verkeer en vervoer), zodat geen kortzichtige, eenzijdige besnoeiingen plaatsvinden;
- f. Het combineren van de overheidsbijdrage aan de verschillende openbare vervoerbedrijven met een duidelijke taakstelling, waarbij de verschillende vormen van openbaar vervoer, optimaal op elkaar afgestemd, hun rol vervullen;
- g. Subsidiëring van het openbaar vervoer, zodanig dat de tarieven niet sterker stijgen dan het algemene prijspeil en het openbaar vervoer een aantrekkelijk alternatief voor de (particuliere) auto blijft;
- h. Stimulering van het taxi-gebruik; enerzijds door het bevorderen van de voor het publiek betaalbare tarieven en anderzijds door, waar mogelijk, de benuttingsgraad van deze vorm van vervoer te optimaliseren;
- i. Bevordering van het parkeren op daarvoor geschikte terreinen en in parkeergarages, zodat de straten vrijkomen voor andere functies met in het bijzonder parkeervoorzieningen aan de rand van de stad en bij stations, teneinde de overstapmogelijkheden van de auto op openbaar vervoer te verruimen;
- j. Het bevorderen van een selectief autogebruik mede door een goede voorlichting van overheidswege;
- k. Mede in het kader van de werkgelegenheid het streven naar continuïteit in de wegenbouw met voorkeur voor goed onderhoud en verbetering van bestaande wegen boven aanleg van nieuwe wegen;
- l. Strengere bepalingen voor het vervoer van gevaarlijke en explosieve stoffen, zowel wat betreft het vervoermiddel als de vervoerswegen.

B. Vervoer in de lucht en te water

- a. Een snelle beslissing of en zo ja waar en wanneer een tweede internationale luchthaven moet komen, zo mogelijk in internationaal contact met onze buurlanden;
- b. Bestrijding van de geluidshinder bij het luchtverkeer, o.a. door het onthouden van landingsrechten aan vliegtuigtypen, die onaanvaardbare geluidshinder veroorzaken;
- c. Handhaving van een koopvaardijvloot van behoorlijke omvang, o.a. door een aan internationale omstandigheden aangepaste fiscale behandeling en door het bevorderen van nautische research.

10. Financiën en inflatiebestrijding

DS'70 beseft, dat het financiële beleid van de overheid een vergaande invloed heeft, zowel op het samen werken als op het samen delen. Zij kent op dit terrein de hoogste prioriteit toe aan een wilskrachtige en volhardende bestrijding van de inflatie. Inflatie leidt tot vele ongewenste

inkomens- en vermogensveranderingen, die o.a. spaarders en rechthebbenden op levensverzekeringen en particuliere pensioenen zwaar kunnen treffen; voorts tot ontwrichting van de overheidsuitgaven en de woningmarkt, tot het opschroeven van de belastingdruk en tot aantasting van de werkgelegenheid. Bij de bestrijding is — naast het loon- en prijsbeleid — het beheersen van de staatsuitgaven door efficiëntie en verantwoorde bezuinigingen een belangrijk wapen.

Daarom:

- a. Als het georganiseerd bedrijfsleven niet tot sluitende afspraken komt over de inflatiebestrijding en niet in alle geledingen toont die afspraken ook metterdaad na te komen dan moet de regering ondubbelzinnig ingrijpen door middel van strenge inkomens- en prijsmaatregelen.
DS'70 verstaat onder de prijzen uitdrukkelijk ook de tarieven van zelfstandige beroepen;
- b. De overheidsuitgaven moeten bij voortduring aan een kritische toetsing worden onderworpen. Daarbij moeten zorgvuldig worden afgewogen de wenselijkheid van de verschillende overheidsuitgaven tegenover elkaar en tegenover de offers die daarvoor van de bevolking worden gevraagd. Voorbeelden van een dergelijke toetsing zijn o.a. tot in detail uitgewerkt te vinden in het rapport van DS'70 „Uit het slop”; verschenen in januari 1976;
- c. De inflatiecorrectie moet blijvend worden toegepast. De drukverdeling van loon- en inkomstenbelasting mag niet automatisch en willekeurig worden veranderd als gevolg van de inflatie; belastingverhogingen behoren, als ze gewenst worden geacht, democratisch, dus in het parlement en bewust, tot stand te komen;
- d. De door onjuist regeringsbeleid en inflatie opgestuwde overheidsuitgaven moeten snel worden gesaneerd en het beleid worden gericht op vermindering van de te zware belastingdruk. Die belastingverlaging zal o.a. dienen te geschieden door verhoging van de belastingvrije voet bij de loon- en inkomstenbelasting tot een bedrag, gelijk aan het minimumloon en door gelijkstelling van ongehuwden beneden 35 jaar met de ongehuwden van 35 jaar en ouder;
- e. Wettelijk moet worden vastgesteld dat begrotingen van gemeenten sluitend dienen te zijn; hiertoe dienen de financiën van gemeenten te worden gesaneerd.

11. Beleid inzake inkomen en vermogen

DS'70 wil bij het samen delen uitgaan van solidariteit en redelijkheid. Het inkomens- en prijsbeleid, dat gericht moet zijn op alle groepen van de bevolking, dient een streven naar een verdere vermindering van de ongelijkheid in inkomen (waarbij het gaat om het netto-inkomen over de gehele levensperiode) in te sluiten, echter niet zodanig, dat daardoor de bereidheid tot werken en het dragen van verantwoordelijkheid afnemen. Een blijvende, wilskrachtige bestrijding van de inflatie is ook voor een effectief inkomensbeleid een wezenlijke voorwaarde.

Dit leidt tot:

- a. Bij het geleidelijk waarderen van taken en beroepen dient een grotere invloed te worden toegekend aan ongunstige werkomstandigheden;
- b. Als men sociaal-zwakkeren wil helpen, is het in de regel juist en doeltreffender om de gebruikers direct financiële middelen te verstrekken dan de door hen gebruikte producten en diensten te subsidiëren. Van dit laatste profiteren ook degenen, die geen steun nodig hebben, terwijl anderzijds zij, die op zichzelf voor subsidie in aanmerking komen er geen profijt van hebben als zij de dienst of het product niet wensen. Door uitkering in contanten wordt bovendien de bestedingsvrijheid van deze groepen verhoogd. Verschillende subsidieregelingen dienen in overeenstemming hiermede te worden herzien en heroverwogen;
- c. Een doordachte spreiding van welvaartsbronnen en werkgelegenheid over het land is nodig voor een rechtvaardige inkomensverdeling;
- d. De toekomstige werkgelegenheid moet worden veilig gesteld door te voorkomen dat Nederland door een voortgezette sterke prijsstijging zich als „te dure leverancier” uit de markt prijst;
- e. De bedragen die zelfstandigen vrij van belastingen kunnen reserveren voor hun oudedagsvoorziening moeten geleidelijk worden verhoogd. De netto A.O.W.-uitkering voor gehuwden wordt gehandhaafd op het netto minimumloon, waarbij de A.O.W. voor ongehuwden en de A.W.W.-uitkeringen bij verhogingen in dezelfde mate meestijgen;
- f. Het is rechtvaardig, dat een deel van de overwinst van bepaalde bedrijven ten goede komt aan hen, die — naast de kapitaalverschaffers — deze overwinst mogelijk hebben gemaakt. Ook het gebruiken van dit deel voor algemene pensioenregelingen is een goede oplossing. Het thans aanhangige wetsontwerp geeft echter geen aanvaardbare regeling, omdat het de hoofdpunten van de rechten en plichten van de in te voeren regeling buiten het parlement om wil regelen en administratief te ingewikkeld is.

12. Sociale voorzieningen

DS'70 wil, dat het samen delen zich niet beperkt tot hen, die samen werken, maar dat ook zij, die niet of niet meer kunnen werken daarin volledig worden betrokken. Voor hen, die het werkelijk nodig hebben dienen de voorzieningen niet te worden aangetast en waar deze nodig zijn zijn, verbeterd. Willen de lasten draagbaar blijven, dan moet misbruik zoveel mogelijk worden voorkomen en de efficiëntie van het stelsel worden verhoogd.

Dit betekent:

- a. Vereenvoudiging van het geheel van de sociale verzekeringswetten is mogelijk en dit dient zo snel mogelijk te worden aangepakt;
- b. Noodzakelijk zijn voorts een betere organisatie van de sociale verzekering, bestrijding van misbruik en maatregelen om „oneigenlijk gebruik” van de sociale wetten tegen te gaan, alsmede verruiming van het begrip „passende arbeid”. Door deze maatregelen

kan aan de sterke stijging van de premiedruk een halt worden toegeroepen;

- c. Bestudering van de mogelijkheden tot het invoeren van een gedifferentieerde, op premiebetaling gebaseerde, welvaarts vaste pensioenvoorziening boven de A.O.W., zowel voor loontrekkenden als voor zelfstandigen;
- d. Part-timewerk van werknemers moet, indien het daaruit voortvloeiende inkomen een nader te bepalen grens overtreft, recht op pensioen geven op dezelfde

wijze als voor werknemers, die een volledige werkring hebben;

- e. Opheffing van de bevoorrechtiging van ministers, staatssecretarissen, leden van de Tweede Kamer en andere politieke functionarissen wat betreft het percentage waarmee het pensioen jaarlijks wordt opgebouwd;
- f. Uitvoering van de voorstellen zoals bepleit in ons rapport „Sociale zekerheid in een beweeglijke maatschappij”.

III. Zorg voor de toekomst

13. Onderwijs

DS'70 rekent tot de zo noodzakelijke zorg voor de toekomst in de eerste plaats het goed voorbereiden van de jonge mens voor de wereld van morgen en het bevorderen van zijn mondigheid om daarin goede beslissingen te nemen. De gemeenschap moet middelen ter beschikking stellen opdat ieder, overeenkomstig zijn aanleg, onderwijs en vorming kan verkrijgen.

Dit betekent:

A. Kleuter-, basis- en middelbaar onderwijs

- a. De samenhang van het kleuter- en basisonderwijs wordt bevorderd; regeling hiervan binnen één wettelijk kader is gewenst;
- b. Ter ondersteuning van een flexibele onderwijsorganisatie worden bijpassende leerplannen en de daarbij behorende leerpakketten en studietoetsen ontwikkeld, mede ter geleidelijke vervanging van het huidige selectiesysteem met examendwang;
- c. De ontwikkeling van een samenhangend geheel van onderwijs- en vormingsbevoegdheden alsmede de daarbij behorende moderne opleidingen verdient een krachtige aanpak;
- d. Een geleidelijke verhoging van de leerplicht tot 16 jaar is gewenst;
- e. De overheid dient waarborgen te scheppen, opdat bij scholing en vorming, zeker waar het maatschappijleer betreft, alle maatschappelijke stromingen tot hun recht komen;
- f. Voor gehandicapte en zwakbegaafde kinderen dienen speciale programma's te komen met waar mogelijk eigen voorzieningen voor school- en leerlingenbegeleiding;
- g. Er moeten mogelijkheden komen om tekorten aan onderwijs en vorming op latere leeftijd in te halen; bijzondere aandacht krijgt daarbij de bijscholing van het beroepsonderwijs;
- h. De leerlingenschaal wordt geleidelijk verlaagd tot een maximum van 30 voor de 4 t/m 12-jarigen;
- i. Het middelbaar beroepsonderwijs moet worden ontwikkeld door een verbreding van de mogelijkheden, het behoud van beroepsvoorbereidingen en -opleidingen bij het onderwijs en het verbeteren van de onder-

linge afstemming met die van het lager en hoger beroepsonderwijs;

- j. De overheid dient de emancipatie van de vrouw te bevorderen door een betere voorlichting te geven aan de jongere generatie omtrent maatschappelijke rol en beroepsmogelijkheden van man en vrouw. Voor huisvrouwen die buiten het onderwijsstelsel vallen, dienen kansen geschapen te worden door het stellen van deeltijd-opleidingen, aangepast zijnde aan de gezamenlijke verantwoordelijkheid van man en vrouw in het gezin;
- k. Bij de selectie van de toelating tot middelbaar en hoger beroepsonderwijs zal een grotere kans moeten worden gegeven aan leerlingen, die wat de vooropleiding betreft, slechts aan de minimum-eisen voldoen;
- l. Veranderingen in de onderwijsstructuur mogen slechts worden aangebracht na zorgvuldig voorbereide en uitgevoerde experimenten alsmede kritische afweging van de voor- en nadelen. Dit geldt in het bijzonder voor het invoeren van een middenschool en bij het streven naar integratie van schooltypen en het vormen van grote schoolgemeenschappen.

B. Hoger beroeps- en wetenschappelijk onderwijs

- a. Gestreefd wordt naar een verkorting van de nominale studieduur tot waar mogelijk 4 jaren; dit in samenhang met maatregelen ter bevordering van post-academisch vervolgonderwijs;
- b. De huidige wetgeving inzake wetenschappelijk onderwijs (WUB) wordt aan een kritische herbezinning onderworpen. In een herziene wet wordt ook het hoger beroepsonderwijs opgenomen en tevens de bestuurlijke en onderwijskundige samenhang tussen de beide vormen van onderwijs vergroot;
- c. Door verhoging van de eigen bijdrage van de student aan de kosten van zijn studie (zie hieronder) kan een ongezonde groei van het aantal studenten worden voorkomen en daarmee zo niet alle dan toch vele van de thans noodzakelijke studentenstops. Waar dit niet wordt bereikt verdient verhoging van de toelatingseisen de voorkeur boven loting;
- d. Een „open universiteit” verdient met spoed tot stand te komen, waarbij hulpmiddelen als schriftelijk onderwijs, radio en televisie intensief worden gebruikt naast persoonlijke contacten tussen docenten en studenten op avonden en weekeinden.

C. Financiering van het onderwijs

- a. DS'70 acht een groter kostenbesef en een redelijke kostenverdeling bij financiering van het onderwijs in en buiten de school dringend noodzakelijk. Daarbij dient een relatie te worden gelegd tussen profijt dat de gemeenschap resp. het individu van deelneming aan onderwijssoort heeft alsmede de mate waarin de gemeenschap resp. het individu aan de kosten daarvan bijdraagt;
- b. Zo dient het leerplichtig onderwijs geheel door de overheid d.w.z. door alle belastingbetalers te worden bekostigd; het hierop aansluitend onderwijs, waarbij de algemene vorming voorop staat, grotendeels. Bij het hoger beroeps- en het wetenschappelijk onderwijs dient de eigen bijdrage groter te zijn. Onderwijs tenslotte, dat uitsluitend of nagenoeg uitsluitend persoonlijk belang heeft voor de betrokkenen dient nagenoeg geheel door de betrokkenen te worden bekostigd;
- c. Vergroting van de doeltreffendheid van de schoolorganisatie kan een belangrijke bijdrage zijn tot beperking van de stijging van kosten van het onderwijs;
- d. Er dient een wettelijke verplichting te komen tot het ter beschikking stellen van schoolgebouwen buiten schooltijd voor buitenschoolse vormingsbehoeften, waarbij een goede regeling moet worden getroffen voor verrekening van de hierdoor gemaakte additionele kosten;
- e. Er dient te worden gestreefd naar gezamenlijke bouw en gezamenlijk gebruik van daarvoor in aanmerking komende gemeenschapsruimten, zoals gymnastieklokalen, aula's e.d. voor bijzonder en openbaar onderwijs;
- f. Voor alle studerende van 18 jaar en ouder wordt de kinderbijslag afgeschaft. De middelen voor studie-financiering worden rechtstreeks dan wel door het garanderen van een lening ter beschikking van de studerende gesteld, waardoor de mondige student onafhankelijk van zijn ouders kan zijn.

14. Wetenschapsbeleid

DS'70 erkent de betekenis van de wetenschap voor de cultuur en voor het oplossen van de problemen. waarvoor de mensheid zich nu en in de toekomst ziet geplaatst. DS'70 wil, dat Nederland zijn eervolle plaats in het wetenschappelijk onderzoek blijft bezetten, maar beseft, dat de zeer hoge kosten ervan dwingen tot een voorzichtig beleid en het stellen van prioriteiten.

Daarom:

- a. Met behoud van fundamenteel onderzoek over een breed scala van onderwerpen wordt in het bijzonder het speurwerk bevorderd naar voor de maatschappij belangrijke problemen (b.v. milieu-vriendelijke vormen van energieverbruik, de invloeden van verontreiniging en processen op de mens en natuur, psychologische gevolgen van moderne levenswijzen, alsmede het gebruik van multidisciplinaire onderzoeken voor maatschappelijke verschijnselen);
- b. Het blijven toekennen van een centrale plaats bij vooral het fundamentele onderzoek aan de universi-

teiten en hogescholen gaat gepaard met een selectieve toewijzing van kostbare onderzoeksuitrustingen aan één of enkele instellingen, zodat voor een diepgaand onderzoek een specialisatie kan worden ontwikkeld, die tot kwaliteitsverhoging en kostenbesparing leidt;

- c. Met het scheppen van ingewikkelde organisatievormen, voor het wetenschappelijk onderzoek (b.v. sectorraden) wordt voorzichtigheid betracht; experimentele invoering op enkele gebieden verdient de voorkeur boven onvoldoende getoetste kostbare organisaties voor het gehele terrein.

15. Ruimtelijke ordening

DS'70 beseft, dat bouwkundige- en waterstaatswerken een lange levensduur hebben. Wat op dit terrein tot stand komt bepaalt niet alleen in sterke mate het toekomstbeeld van Nederland, maar ook welke problemen zich dan zullen voordoen bij wonen, werken, recreatie en vervoer in hun onderlinge vervlechting. Zorg voor een weldoordachte ruimtelijke ordening is daarom van groot belang.

Dit betekent:

- a. De gebundelde deconcentratie blijft de algemene richtlijn voor het landelijk ruimtelijk beleid;
- b. De centrale open ruimte in de randstad wordt gespaard;
- c. Natuurgebieden moeten in stand blijven en waar mogelijk worden uitgebreid. Het instellen van (meer) nationale parken en landschapsparken dient voortgang te vinden, waarbij een goed samengaan tussen agrarisch gebruik, recreatie en natuurgebied grote aandacht verdient;
- d. Locatiesubsidies worden gebruikt om woningbouw op de ruimtelijk juiste plaatsen aantrekkelijk te maken;
- e. In een ruimtelijk beperkt land dient de overheid zeggenschap te hebben over het gebruik en beheer van grond. Particulier eigendom van grond mag geen gelegenheid bieden tot speculatiewinsten;
- f. Onteigening geschiedt in beginsel op basis van gebruikswaarde;
- g. Gemeenschapseigendom van de grond wordt bevorderd. Verkoop van gemeenschapsgrond mag slechts bij hoge uitzondering plaatsvinden. Bij verkoop van grond dienen gemeenten voor de verwezenlijking van bestemmingsplannen e.d. een voorkeursrecht tot aankoop tegen actuele taxatiewaarde van de grond te bezitten;
- h. Stadsvernieuwing is een nationale zaak, waarvoor de offers grotendeels nationaal worden gedragen;
- i. De ervaring met stadsvernieuwing in alle steden wordt bestudeerd en centraal verwerkt; het beleid wordt hieraan zo snel mogelijk aangepast; voortschrijdend lijkt nadruk te moeten vallen op kleinschalige, aangepaste nieuwbouw volgens het bestaande stratenplan, met buurt- en wijkverbetering door groenvoorziening en woonerven met speelgelegenheid.

16. Milieuhygiëne

DS'70 ziet de groei van de bevolking en het toenemend gebruik van vervuilende stoffen in de industrie, de land-

bouw en de gezinnen als een ernstige bedreiging van het milieu, waardoor het welzijn reeds op korte, maar vooral op lange termijn sterk kan achteruitgaan. Vergaande maatregelen ter bescherming en ter verbetering van het milieu zijn noodzakelijk; de daarvoor nodige materiële offers moet Nederland aanvaarden.

Dit betekent:

- a. Terwille van een actief opsporingsbeleid moeten wettelijke bepalingen ten aanzien van milieu-overtreders worden uitgebreid;
- b. De normen worden vastgesteld, zodat het opnamevermogen van de natuur voor afval en warmte kan worden bepaald. Onderzoek wordt bevorderd naar nieuwe technieken voor zuivering van afval en kringloopprocessen;
- c. De richtlijn blijft dat „de vervuiler betaalt”, maar het vermijden van vervuiling door kringloopprocessen en zuivering ter plaatse zonder betaling aan de overheid verdienen de voorkeur boven het lozen van afval met betalingen voor centrale zuiveringen. De overheid bevordert de eerstgenoemde methode door het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek op dit terrein en waar mogelijk door fiscale verlichting voor de benodigde investering;
- d. De Rijks- of Provinciale overheid moet waar nodig financiële steun verlenen aan gemeenten en waterschappen bij het aanschaffen van milieuzuiverende installaties om te voorkomen, dat de geringe financiële draagkracht van deze bestuursorganen een belemmering zou zijn bij de uitvoering van de wettelijke bepalingen. In principe dienen de heffingen voldoende hoog te zijn om de exploitatiekosten van deze installaties te kunnen dragen;
- e. Streven naar een aanpak van de vraagstukken van milieuverontreiniging in internationaal verband. Voor het stroomgebied van Rijn en Maas moet het beheer worden gecoördineerd;
- f. Persoonlijke verantwoordelijkheid voor een goed milieu wordt gestimuleerd via onderwijs en voorlichting, gekoppeld aan een goede publieke verslaggeving;
- g. Uiterste zorg wordt besteed aan het zo rijk mogelijk geschakeerd houden van het milieu in ons dichtbevolkte land;
- h. Een krachtig beleid wordt gevoerd, hetwelk is gericht op het behoud en de uitbreiding van natuurgebieden o.a. door bestuurslichamen in te stellen. De Waddenzee dient behouden te blijven en onder één beheer te worden gesteld. Grote aandacht moet worden besteed aan de Noordzee als veelzijdig rijk milieu. Op deze zee vinden veel lozingen plaats (via rivieren en op zee: dumping van vast afval, toenemende scheepvaart en toenemend risico voor ongelukken met tankers, olie- en gaswinningen, plannen voor de bouw van industriële eilanden, conflicten onderling en met visserij), een internationaal niemandsland, dat op korte termijn een krachtiger aanpak behoeft;
- i. Kernsplittingsreactoren t.b.v. energievoorziening (centrales en industrie) mogen niet eerder worden gebouwd in of nabij dichtbevolkte agglomeraties, dan nadat een beveiliging is ontwikkeld, die volgens de laatste inzichten van kansberekening het risico voor de omgeving beperkt tot een aanvaardbaar niveau.

17. Energiebeheer

DS'70 acht het dringend nodig dat, ter wille van de toekomst, de energie verstandig wordt gebruikt, zowel ter besparing op de eindige grondstoffenvoorraad als ter bescherming van het milieu. Het beleid moet zich richten zowel op de consumptie als op de produktie van energie.

Dit betekent:

- a. Voor wat betreft de particuliere consumptie dient de groei van het binnenlands energieverbruik minder sterk te zijn dan de bevolkingsgroei. Bij het industrieel verbruik geldt een dergelijke koppeling niet; de nodige zorgvuldigheid moet hier evenwel in acht worden genomen;
- b. Goede voorlichting moet worden gegeven ten aanzien van energiebesparende maatregelen in woning, openbare gebouwen en het verkeer. Onderzocht dient te worden op welke wijze kan worden voorkomen, dat gebruiksartikelen met een relatief hoog energieverbruik (doch meestal met een lage aanschafwaarde) in de handel worden gebracht;
- c. Reclame en andere stimulerende maatregelen tot bevorderen van energieverbruik moeten worden afgeschaft;
- d. Aan buitenlandse energievraag moet worden voldaan in overeenstemming met onze energievoorraad en de produktiemogelijkheid van de energiemutatatiebedrijven (elektrische centrales en oliaffinaderijen) zonder deze te behoeven op te voeren of uit te breiden;
- e. Een goede coördinatie van onderzoek is essentieel; een bundeling van kennis en ervaring van de ontginners van energiegrondstoffen en van de bedrijven, die energie muteren en distribueren moet worden tot stand gebracht. De bestaande organisaties op dit terrein dienen te worden geactiveerd;
- f. Er dient een onderzoek te worden verricht naar nieuwe energiebronnen of methodes waarbij ruime aandacht moet worden geschonken aan vormen als wind- en zonenergie en kernfusie;
- g. Onderzoek naar de mogelijkheid van hergebruik van opgewarmd koelwater van industrie en geloosd water van elektrische centrales krijgt een hoge prioriteit;
- h. Indien toepassing van kernsplittingsenergie niet vermeden kan worden, dan dient dit met maximale zorgvuldigheid te geschieden. Dit betekent o.m. dat het afval optimaal wordt gezuiverd t.b.v. de terugwinning van zoveel mogelijk nieuwe „brandstof” zodat de omvang van het echte afval wordt geminimaliseerd.

18. Bevolkingsbeleid

DS'70 ziet de huidige bevolkingsgroei in de wereld als de — na het gevaar van een atoomoorlog — ernstigste bedreiging van de mensheid. Op nationale schaal bestaan weinig mogelijkheden om tot de afwending van deze dreiging bij te dragen, terwijl de kansen op stabilisatie van de Nederlandse bevolking in de laatste jaren sterk zijn verbeterd. Toch vraagt in ons dichtbevolkte land het tegengaan van de bevolkingsgroei voortdurende aandacht.

Dit betekent:

- a. Een verantwoordde gezinsvorming wordt bevorderd, o.m. door voorlichting op ruime schaal, ook in het onderwijs;

- b. Immigratie wordt niet bevorderd, doch op verantwoorde wijze tegengegaan (dit mede door een zodanig beleid, dat de eigen bevolking alle benodigde arbeidsplaatsen kan vervullen).

IV. Aandacht voor de mens

19. Welzijnszorg

DS'70 is ervan overtuigd dat de grote meerderheid van de Nederlanders op basis van hun inkomen uit arbeid, pensioen of sociale voorzieningen in staat is zelfstandig met het leven in het reine te komen en daarbij geen persoonlijke hulp of begeleiding behoeft. Aan hen, die daaraan wel behoefte hebben, dient de overheid mogelijkheden te bieden om hulp of steun te verkrijgen, terwijl zij voor groepen, die in de maatschappij te kort dreigen te komen, moet zorgen voor aangepaste voorzieningen. Dit welzijnswerk moet zoveel mogelijk worden gerealiseerd in de directe omgeving van de betrokkenen. Daarbij zullen beroepskrachten en vrijwilligers nauw moeten samenwerken; het is een taak van de overheid de bereidheid om vrijwillig hulp te bieden te stimuleren. Succes daarbij is slechts mogelijk als het subsidiesysteem wordt ontdaan van bevoogdende trekken.

Dit betekent o.a.:

- a. Bij de voorzieningen t.b.v. jongeren dient de coördinatie tussen de verschillende overheidsinstanties te worden verbeterd. De financiering dient niet door verdeelde subsidies van rijk en gemeenten plaats te vinden; een rijksbijdrageregeling aan de gemeenten verdient de voorkeur;
- b. Bejaarden dienen zo lang mogelijk in staat te worden gesteld hun zelfstandigheid en mobiliteit te bewaren en aan de gemeenschap deel te nemen;
- c. De ouder wordende mens moet een gevoel van veiligheid en geborgenheid in zijn eigen omgeving ervaren; om dit te bereiken moet een net van voorzieningen tot stand worden gebracht. Het bouwen van kleine groepjes bejaardenwoningen temidden van andere woningen kan hiertoe bijdragen;
- d. Gehandicapten moeten als volwaardige leden van de maatschappij kunnen functioneren, waartoe voorzieningen nodig zijn bij het onderwijs, openbare gebouwen, het openbaar vervoer, in het verkeer en bij de woning- en stedenbouw;
- e. Hoewel moet worden voorkomen, dat Nederland een immigratieland wordt, hebben hier aanwezige Molukkers, Surinamers, buitenlandse arbeidskrachten e.d. gelijke aanspraak op de welzijnszorg als Nederlanders. Daarbij dient enerzijds ruimte te worden gelaten voor een beleving van de eigen culturele waarden, maar anderzijds voor hen, die zich hier blijvend willen vestigen, een integratie in de Nederlandse samenleving te worden bevorderd. De zorg voor Nederlandse minderheidsgroepen (b.v. woonwagenbewoners) moet op overeenkomstige beginselen berusten.

20. Volksgezondheid

DS'70 acht de bevordering van de volksgezondheid een belangrijke overheidstaak. Hoofddoel is daarbij het helpen van de mens om zich geestelijk te handhaven in zijn omgeving zonder gebruik van vluchtmiddelen en om de voor hem optimale gezondheid te bereiken. Het recht op voor allen gelijkwaardige aandacht en behandeling is een grondslag voor het beleid. Preventie moet een groeiende betekenis krijgen en de mondigheid van de patiënt moet worden erkend en geëerbiedigd.

Daartoe wenst DS'70:

- a. Goede en begrijpelijke inlichtingen aan de patiënt over ziekten en behandeling en geen sterker bevoogding dan voor de behandeling strikt nodig is;
- b. Behoud van de huisarts als centrale figuur in de eerste-lijns-gezondheidszorg, met de daarvoor noodzakelijke continue medisch-theoretische en praktische bij- en nascholing;
- c. Bevordering van experimenten met werken in teamverband (b.v. in wijkgezondheidscentra) alsmede met artsen in loondienst met zorgvuldige toetsing van de baten en de kosten ervan; aan de resultaten hiervan wordt het beleid aangepast;
- d. Het zorgvuldiger op elkaar afstemmen van de bouw van ziekenhuizen, verpleegtehuizen en verzorgings-tehuizen;
- e. Stimuleren van wijkverpleging en andere vormen van extramurale gezondheidszorg, waardoor de behoefte aan verpleegtehuizen en ziekenhuizen afneemt;
- f. Bevordering van de invoering van een standaard-laboratoriumuitrusting;
- g. Bevordering van het loondienstverband en invoering van een abonnementstarief voor specialisten;
- h. Inbouwen van een bescheiden eigen risico in de ziekenfondswet ter verlichting van de premiedruk;
- i. Nadruk op de voorlichting over de gevolgen van roken, drinken van alcoholische dranken en gebruik van verdovende en verslavende middelen;
- j. Het aanpakken van het alcohol- en drugprobleem zowel vanuit de juridische als vanuit de medisch-sociale sfeer;
- k. In vraagstukken van leven en dood is voor ons bepalend dat de leden van de partij de vrijheid hebben hun standpunt naar eigen inzicht te bepalen. Onder voorwaarde van het vorenstaande dient een medisch, sociaal en juridisch verantwoorde wettelijke regeling voor abortus tot stand te komen.

21. Volkshuisvesting

DS'70 beschouwt de woning als een eerste levensbehoefte en wil dat dit zowel in het belastingstelsel als bij het subsidiebeleid tot uitdrukking komt. De lange levensduur van woningen maakt het noodzakelijk dat de overheid grote aandacht blijft geven aan het aantal en de kwaliteit waarin en de plaats waar woningen worden gebouwd.

Dit brengt mede:

- a. Allen, die daartoe in staat zijn, dienen de aan het wonen verbonden kosten zelf op te brengen;
- b. De bouw van woningen en ook het onderhoud van woningen wordt niet belast met een B.T.W.-tarief van 18% maar van 4%;
- c. De algemene objectstudies worden afgeschaft, behalve voor bijzondere woningsoorten (bouw voor gehandicapten en andere speciale categorieën; experimentele bouw);
- d. Voor minder draagkrachtigen moet individuele huursubsidie een goede huisvesting mogelijk maken. De normaal te achten huurquote dient geleidelijk te worden opgevoerd tot een waarde, die overeenkomt met de gestegen welvaart;
- e. Het eigen woningbezit wordt bevorderd;
- f. Geen verkoop van gemeentewoningen aan particulieren zolang de woningnood ter plaatse nog groot is;
- g. De verschillen in huur tussen gelijkwaardige, maar op verschillende tijden gebouwde woningen moeten verdwijnen;
- h. Het bouwbeleid wordt gericht op het terugdringen van woningschaarste en op verbetering van het woningbestand;
- i. Gebieden en groepen, die nog lijden onder woning-schaarste dienen bij het bouwbeleid voorrang te hebben (dit betekent o.a. grotere contingenten woningen voor één- of twee-persoonshuishoudens en wooneenheden voor grote gezinnen);
- j. De voortdurend dalende lijn bij de woningbouw in de afgelopen jaren dient te worden omgebogen;
- k. Het woningbouwprogramma wordt afgestemd op behoefte-onderzoek, regionaal opgezet en bijgehouden. Met verantwoorde wensen van de bevolking t.a.v. woonvorm, woningontwerp en vormgeving van buurt en rijk wordt rekening gehouden;
- l. De warmte- en geluidsisolatie van nieuwe woningen wordt opgevoerd tot de kwaliteit „goed” van de normen;
- m. Veel aandacht wordt besteed aan maatregelen ter opvoering van de efficiëntie, zowel op het terrein van de bestuurlijke voorbereiding en beslissing als van het ontwerpen en bouwen.

22. Consumentenbeleid

DS'70 constateert, dat de in de huishoudingen gebruikte artikelen sterk groeien in aantal, alsmede in diversiteit van aard en samenstelling, terwijl het produktieproces ervan voor de burger ondoorzichtig blijft. DS'70 wil daarom, dat de overheid maatregelen treft om de

consument te beschermen tegen schadelijke en gevaarlijke producten, tegen valse voorspiegelingen bij reclame en tegen agressieve verkoopmethoden.

Dit betekent o.a.:

- a. De Warenwet wordt uitgebouwd tot een actief instrument van consumentenbeleid. De consumentenorganisaties worden bij de voorbereiding en toepassing van maatregelen doeltreffend betrokken;
- b. Voor alle industrieproducten, die hiervoor in aanmerking komen, wordt informatieve etikettering verplicht gesteld. Daarmede worden in voor de consument begrijpelijke taal gegevens verstrekt over het gebruik, de veiligheid, het milieunadeel en het energieverbruik. Op verpakte artikelen van dagelijks verbruik moeten zijn vermeld: uiterste consumptiedatum, prijs, hoeveelheid, samenstelling en prijs per eenheid, zodat de consument in één oogopslag prijzen en kwaliteitsbewust kan vergelijken;
- c. Het gebruik van chemische kleurstoffen en smaakstoffen in levensmiddelen wordt aan nauwe banden gelegd. Het moet mogelijk worden van producten, waarbij de negatieve aspecten voor gebruiker, milieu en energievoorziening overwegen, de afzet door accijnzen te bemoeilijken of zelfs te verbieden;
- d. De overheid gaat misleidende en agressieve reclame en verkoopmethoden tegen.

23. Kunst

DS'70 acht de kunst belangrijk voor het menselijk welzijn en wil, dat iedere burger de mogelijkheid krijgt, dit te ervaren. Zij ziet als taak van de overheid om de kostbare, uit het verleden stammende kunstuitingen (musea, toneel, orkesten, opera) door subsidiëring betaalbaar te houden en deze zodoende door te geven aan het nageslacht. Dit dient echter in redelijke mate te geschieden, zodat er meer ruimte komt voor een beleid, gericht op eigen activiteiten op het ontvankelijk maken voor kunst.

Dit betekent:

- a. Gedurende de leerplichttijd bevordering van de culturele vorming door het zelfdoen aan muziek, dans, gymnastiek, schilderen, boetsen, toneelspelen, enz.;
- b. Het besturen van culturele- en vormingsactiviteiten zoveel mogelijk overlaten aan de burgers. Een democratisch opgebouwd verenigingsleven verdient de voorkeur boven stichtingen en overheidsinstellingen;
- c. Zodanige reorganisatie van het toneel- en orkestwezen dat met dezelfde mankracht een grotere differentiatie ontstaat, opdat de burger meer keus heeft;
- d. Voorrang aan hulp bij introductie van kunstenaars in de samenleving boven automatisch voortdurende staatsverzorging;
- e. Het rechtstreeks en vroegtijdig betrekken van kunstenaars bij de vormgeving van het woonmilieu.

24. Recreatie en sport

DS'70 beseft, dat de toegenomen vrije tijd behoefte schept aan meer recreatieve activiteiten en dat de sport-

beoefening, waarbij het lichaam de functie herkrijgt, die het overigens in het gemechaniseerde maatschappelijke leven heeft verloren, daarbij een belangrijke plaats verdient. DS'70 wil, dat de overheid ruimte schept voor deze activiteiten, daarbij de eigen organisaties van recreanten en sportbeoefenaars stimuleert, maar ook mogelijkheden schept voor groepen die zonder dit van recreatie en sport verstoken dreigen te blijven.

Dit betekent:

- a. Sterke bevordering van openluchtrecreatie in en nabij woonkernen;
- b. Scheppen van gelegenheid tot recreatie in nationale

parken en nationale landschapsparken met het in acht nemen van de eisen van natuurbehoud;

- c. Uitbreiding van mogelijkheden tot recreatieve sport, zoveel mogelijk in samenwerking met de georganiseerde sportwereld. Een democratisch opgebouwd verenigingsleven verdient de voorkeur boven stichtingen en overheidslichamen;
- d. De subsidies voor beroepssport beperken tot het verhuren van accommodaties in het bezit van de overheid, tegen een huur waarin de kapitaalslasten niet verrekend zijn;
- e. De overheid gaat verruiming in de sport tegen, in overleg met de betreffende organisaties.

V. Verantwoordelijkheid voor de wereld

25. Buitenlands beleid

DS'70 wil, dat het buitenlands beleid is gebaseerd op realiteitszin, in het bijzonder op erkenning van het feit dat Nederland een klein land is met weinig invloed op de wereldproblemen. Binnen dit kader dient het beleid — naast het behartigen van de belangen van Nederland en van Nederlanders in het buitenland — het bevorderen van algemene vrede, veiligheid en sociale rechtvaardigheid te omvatten, benevens het opkomen voor eerbiediging van de rechten van de mens. Nederland is daarbij aangewezen op samenwerking met gelijkgezinde staten.

Dit betekent:

A. Europese politiek

- a. De Europese gemeenschap dient zo spoedig mogelijk te worden uitgebouwd tot een Europese politieke unie, omdat de nationale staat steeds minder voldoet als kader ter oplossing van belangrijke politieke, sociale en economische problemen en de politieke stabiliteit in Midden- en West-Europa hiermee is gediend;
- b. De economische integratie wordt verdiept;
- c. Door een gemeenschappelijke buitenlandse politiek moet Europa een groter gewicht verkrijgen in de huidige mondiale verhoudingen;
- d. De democratisering van de Europese besluitvorming eist een aanzienlijke uitbreiding van de bevoegdheden van het in 1978 rechtstreeks te kiezen Europese Parlement. Evenzeer is het noodzakelijk dat de politieke rol van de Europese Commissie wordt versterkt;
- e. Meerderheidsbesluitvorming in de Europese minister-raad dient te worden ingevoerd;
- f. De defensiesamenwerking in Europees verband wordt vergroot voorzover zulks geen afbreuk doet aan de effectiviteit van het NAVO-bondgenootschap. Op korte termijn betekent dit vooral het streven naar een grotere samenwerking op het gebied van materieel;

- g. De ontwikkelingshulp van de lid-staten dient hoofdzakelijk via de Europese Economische Gemeenschap te lopen;
- h. Ernstig moet worden gestreefd naar daadwerkelijk onderlinge afstemming van nationale beleidsvoornemens op economisch, sociaal, budgettair, fiscaal en monetair terrein;
- i. Voor de industriële sectoren, die in moeilijkheden verkeren, wordt een Europees herstructureringsbeleid gekoppeld aan een beleid gericht op werkgelegenheidsschepping in technisch hoogwaardige industrieën.

B. Veiligheidsbeleid

- a. Zolang en voorzover een algemene vrede en veiligheid niet mondiaal kan worden verwezenlijkt, biedt een politiek en strategisch evenwicht in de wereld voor deze verwezenlijking de enige mogelijkheid. Aangezien de Noordatlantische Verdragsorganisatie thans het enige bestaande instrument is voor handhaving van het strategisch evenwicht als grondslag voor het bereiken van een politiek evenwicht, is de veiligheid en de politieke beslissingsvrijheid in Nederland slechts verzekerd door continuïteit van het lidmaatschap van de NAVO;
- b. De volledige uitvoering van de resultaten van de CEVS (Conferentie voor Europese Veiligheid en Samenwerking) alsmede de constructieve, op evenwichtige resultaten gerichte opstelling van alle deelnemers aan de MBFR (Mutual and Balanced Force Reduction)-onderhandelingen, dienen voortdurend als toetsstenen voor de ontspanningspolitiek in Europa te worden beschouwd;
- c. De NAVO-strijdmacht dient zodanig van omvang en samenstelling te zijn, dat daaruit een geloofwaardige, niet-provocerende afschrikking en verdedigingsbereidheid blijkt. De nationale NAVO-bijdrage dient in overeenstemming te blijven met de door het bondgenootschap geformuleerde eisen, gericht op:

- afschrikking en crisisbeheersing;
- de verdediging van West-Europa;
- de maritieme beveiliging van de Atlantische Oceaan, de Noordzee en het Kanaal.

C. Mondiale problemen

- Een vredesregeling in het Midden-Oosten dient het recht van Israël en de andere staten aldaar op een bestaan binnen veilige en erkende grenzen te eerbiedigen. Deze vredesregeling dient tevens rekening te houden met de rechten van de Palestijnen;
- Nederland moet actief blijven bijdragen aan verbetering van het functioneren van de Verenigde Naties in de politieke besluitvorming;
- Via de daartoe passende organen moet Nederland opkomen voor de rechten van minderheden, die onderdrukt worden.

26. Ontwikkelingssamenwerking

DS'70 stelt als uitgangspunt voor het ontwikkelings-samenwerkingsbeleid de stringente eis van internationale solidariteit.

Dit betekent:

- Geen hulp dient te worden verleend aan landen, die hun beleid richten op de vernietiging van de democratische staatsvorm of de hulp gebruiken — direct of indirect — voor agressieve doeleinden;
- De Nederlandse bijdrage aan de internationale hulpverlening dient te blijven gebaseerd op de criteria, zoals vastgesteld in de strategie voor het Tweede Ontwikkelingsdecennium (1971-1980) van de Verenigde Naties;
- Nederland levert een positieve bijdrage aan het ontwikkelingsbeleid van de Europese Economische Gemeenschap (E.E.G.). De overeenkomst die de E.E.G. heeft gesloten met de Afrikaanse en Caraïbische landen wordt naar letter en geest uitgevoerd;
- Een betere internationale arbeidsverdeling is noodzakelijk. Dit kan inhouden dat in Nederland bepaalde bedrijfstakken — of onderdelen daarvan — moeten worden ingekrompen of zullen verdwijnen. Internationale afspraken daarover zijn noodzakelijk;
- De hulp wordt bij voorkeur verleend aan die landen welke een hoge prioriteit geven aan de sociale en economische ontwikkeling van hun eigen structuur en die tevens naar verhouding een laag inkomen per hoofd van de bevolking hebben, waarbij een hoge plaats wordt gegeven aan de verbetering van de welvaart van de armste groepen van de bevolking. Die ontwikkelingslanden dienen een zeer hoge prioriteit te geven aan voorlichting, gericht op de regulering van de bevolkingstoename in de ontwikkelingslanden;
- De invoer van grondstoffen, en andere produkten uit ontwikkelingslanden dient gebaseerd te zijn op regelingen, waardoor de ontwikkelde landen eerlijke prijzen betalen voor deze grondstoffen en andere produkten;
- Projecten op grote schaal zullen in het algemeen tot de doelstelling van het Nederlandse ontwikkelings-

beleid behoren; bijzondere aandacht dient echter te worden gegeven aan kleinschalige projecten, waarbij de particuliere organisaties dienen te worden ingeschakeld.

27. Nederlandse Antillen en de Republiek Suriname

DS'70 wil, dat de bijzondere betrekkingen met deze landen, die voortvloeien uit het koloniaal verleden, tot uiting komen in eerbiediging van hun nationale streven, en wederzijds begrip voor elkaars rechtvaardige verlangens.

Dit brengt mede:

- Indien de Nederlandse Antillen zulks wensen verleent Nederland alle medewerking aan het vervangen van de bestaande staatrechtelijke band tussen Nederland en de Nederlandse Antillen door een volkenrechtelijke band;
- Zolang de Nederlandse Antillen aan samenwerking binnen het Koninkrijksverband de voorkeur geven dient aan deze wens te worden voldaan, met dien verstande dat aan de Nederlandse Antillen de mogelijkheid moet worden gegeven hun eigen identiteit duidelijk te presenteren in de internationale verhoudingen en wel in het bijzonder op het Amerikaanse contingent;
- DS'70 is voorstander van:
 - een vestigingsregeling voor Rijksgenoten op basis van wederkerigheid;
 - wederkerige goede voorlichting aan hen, die vestiging in een ander koninkrijksdeel overwegen;
 - maatregelen om de inpassing van Rijksgenoten in de nieuwe woonplaats optimaal te doen verlopen;
 - handhaven van de naleving van de overeenkomst tussen Nederland en Suriname (toescheidingsovereenkomst).

28. Defensie

DS'70 aanvaardt de defensie als een noodzakelijk kwaad, zonder welk agressieve staten de wereld zouden beheersen en noch van vrijheid, noch van democratie sprake zou zijn. De Nederlandse defensie heeft slechts zin in samenwerking met andere staten, zoals deze in de NAVO gestalte heeft gekregen.

Dit betekent:

- De omvang van het defensiebudget dient in de eerste plaats te voorzien in het in NAVO-verband militair noodzakelijke. Ter waarborging van de hiervoor noodzakelijke continuïteit wordt overgegaan tot het werken met een in de wetgeving vastgelegde meerjarenplanning;
- In NAVO-verband wordt gestreefd naar:
 - een doeltreffende taakverdeling en de standaardisatie van operationele concepten, doctrine en materieel, teneinde een optimale kosten-baten verhouding te bereiken;
 - grotere operationele flexibiliteit;
- De Nederlandse defensie-organisatie dient voorts te zijn uitgerust voor taken in het kader van de inter-

nationale samenwerking, in Koninkrijksverband en op nationaal terrein.

Te noemen vallen:

- bijdrage aan vredesoperaties van de Verenigde Naties;
- bijdrage aan hulpverlening bij grote rampen in het buitenland;
- gevolgen van verdragsverplichtingen (b.v. opsporings- en reddingsdienst alsmede visserij-inspectie).
- beveiligen van de Nederlandse Antillen;
- beschermen van Nederlandse belangen op zee.
- militaire bijstand aan de overheid bij handhaven van veiligheid en orde;
- hulpverlening bij rampen;

- aan krijgsmachtsdelen toegewezen werkzaamheden van staatszorg (b.v. loodswezen, hydrografie, explosievenopruiming, luchtverkeersbeveiliging);
- d. In de organisatie van de Nederlandse krijgsmacht krijgen grote nadruk:
 - tijdige vervanging van verouderd materieel, zowel ter wille van het peil van de gevechtskracht als van de veiligheid van het personeel;
 - het streven naar een zo efficiënt mogelijke bedrijfsvoering;
 - grotere billijkheid bij de thans zeer ongelijk verdeelde dienstplichtlast;
 - verlaging van de opkomst in werkelijke dienst tot 18 jaar, geen vrijstelling voor huwelijk of aanvangen vervolgstudie.

00002272

Herengracht 94, Amsterdam
Telefoon 020 - 24.77.93 / 24.18.12